

Fransa Milli Kütüphanesi'nde Bulunan Leylâ vü Mecnûn Mesnevisindeki Leylâ Minyatürlerinde Metin-Tasvir İlişkisi

FATMA ŞEYMA BOYDAK

Arş. Gör. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü, Türk İslam Sanatları Tarihi Anabilim Dalı, Konya, Türkiye. seymaboydak@outlook.com

Geliş Tarihi / Received Date : 11.04.2022
Kabul Tarihi / Accepted Date : 05.06.2022
Yayın Tarihi / Published Date : 30.06.2022

Atıf / Cite as

Boydak, Fatma Şeyma. "Fransa Milli Kütüphanesi'nde Bulunan Leylâ vü Mecnûn Mesnevisindeki Leylâ Minyatürlerinde Metin-Tasvir İlişkisi". *İstem* 20/39 (2022): 73-94.
<https://doi.org/10.31591/istem.1135371>

Öz

Tasvir sanatı, metni açıklamak ve onu bezemek amacıyla yazma kitaplara uygulanan küçük boyutlu resim sanatıdır. Geçmiş İslâm öncesi dönemlere kadar uzanan tasvir sanatının Osmanlı dönemi edebî eserler üzerindeki örnekleri oldukça fazladır. Edebî eserler içerisinde tasvirler en çok aşk mesnevilerinde rastlanmaktadır. Bu mesneviler arasında tasvirleri ve etkileyici teması itibarıyla Fuzûlî'nin Leylâ vü Mecnûn mesnevisi öne çıkmaktadır. Leylâ vü Mecnûn mesnevisinin Türkiye'de ve yurtdışındaki kütüphanelerde çeşitli yazma nüshaları olduğu bilinmektedir. Makalemizde mesnevinin Fransa Milli Kütüphanesi (Bibliothèque Nationale de France)'nde bulunan Turc 316 envanter numaralı nüshasındaki Leylâ tasvirleri, metin-tasvir ilişkisi bakımından ele alınmıştır. Nüshanın istinsâh tarihi bilinmemektedir. 127 varaktan ibaret olan nüshada toplam 15 adet tasvirli varak bulunmaktadır. Bunun 6 varığında Leylâ'nın çeşitli tasvirleri yer almaktadır. Tasvirlerde; Leylâ ile Kays okulda, İbn-i Selâm'ın Leylâ'ya âşık olması, Leylâ'nın kırda Mecnûn ile karşılaşması, Leylâ'nın İbn-i Selâm'ı reddetmesi ve Leylâ'nın Mecnûn ile çölde karşılaşması konuları ele alınmıştır. Leylâ, minyatürlerin tümünde gösterişli kıyafetler ve başlıklarla tasvir edilmiştir. Ancak yüzü sevdiğine kavuşamaması nedeniyle daima üzgün ve durgun haldedir. Musavvir, kimi zaman metni birebir yansıtarak kimi zamansa tahayyül nispetinde tasarıma farklı öğeler dâhil ederek konuları resmetmiştir. Ancak metindeki Leylâ'ya dair betimlemelere, tasvirlerde büyük oranda yer verilmeye çalışıldığı tespit edilmiştir. **Anahtar Kelimeler:** Türk İslam Sanatları Tarihi, Tasvir Sanatı, Leylâ vü Mecnûn, Metin-Tasvir ilişkisi, Fransa Milli Kütüphanesi.

Abstract

The Relationship between Text and Miniature in Layla Miniatures in the Masnavi of Layla and Majnun in the National Library of France

Miniature art is the art of small-scale painting applied to manuscripts to explain and decorate the text. There are many examples of miniature art, which dates to pre-Islamic times, on literary manuscripts of the Ottoman period. Among the literary manuscripts, miniatures are mostly

"This article is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/). (CC BY-NC 4.0)"

encountered in love masnavis. Among these masnavis, Fuzuli's Layla and Majnun masnavi stands out with its miniatures and impressive theme. It is known that there are various manuscripts of Layla and Majnun masnavi in libraries in Turkey and abroad. In our article, Layla miniatures of the Turc 316 inventory copy of the masnavi in the National Library of France are studied in terms of text-miniature relationship. The copy date of the copy is unknown. The copy, which consists of 127 pages, has a total of 15 pages with miniatures. There are various miniatures of Layla on 6 pages of it. In miniatures, Layla and Kays at school, Ibn-i Salam's falling in love with Layla, Layla's encounter with Majnûn in the countryside, Layla's rejection of İbn-i Selam, and Layla's encounter with Mecnûn in the desert are included. In all the miniatures, Layla is depicted with ostentatious clothes and headdresses. However, her face is always sad and stagnant due to not being able to reunite with her beloved. The painter painted the subjects, sometimes by reflecting the text exactly, and sometimes by including different elements in the design in proportion to his imagination. However, it has been determined that the descriptions of Leyla in the text are mostly tried to be included in the miniatures.

Keywords: History of Turkish Islamic Arts, Miniature Art, Layla and Majnun, Text-Miniature Relationship, National Library of France.

Giriş

Tasvir ya da daha yaygın adıyla minyatür, metni açıklamak ve onu tezyin etme maksadıyla yazma kitaplara uygulanan küçük boyutlu resimlere verilen addır. Tasvir sanatını icra eden kişiye, musavvir veya nakkaş adı verilmektedir. Geçmiş İslâm öncesi dönemlere kadar uzanmakta olan tasvir sanatında figürler, doğadan soyutlanmış yani gerçek görünülerinden farklı birer motife dönüştürülmüşlerdir.¹ Kimi tasvirli yazmalarda karmaşık bir düzen söz konusudur. Yazılar tasvirlerin içine kadar girer ya da resimdeki bahar dalları, dağlar resmin çerçevesi dışına çıkar. Kimi tasvirlerde ise resim dışında başka öğelere yer verilmemesine rağmen tasvir bizatihi çok karmaşıktır. Birçok sanatkârın emeğiyle ortaya çıkan bu tasvirli yazmalar, kolektif çalışma ve sıkı bir iş birliği gerektirmektedir. Bu bakımdan tasvirli yazmalar bütünsel sanat ürünleridir.² Yazmalar-daki tasvirlerin amacı büyük oranda, kitap içeriğinde anlatılan konuları muhababına iletebilmektir. Bu yönüyle tasvirleri anlamak ve konularını açıklayabilmek için başvurulan ilk kaynak içerisinde yer aldığı metindir.³ Bu bakımdan tasvirler hem metni desteklemekte hem de barındırdığı bazı somut detaylarla konuya açıklık getirebilmektedir.

Osmanlı Devleti'nde edebî eserlerin tasvirli yazmaları oldukça fazladır. Bunlar arasında; dîvân, mesnevi, beş mesneviden oluşan hamseler ve mecmualar bulunmaktadır. Mesneviler arasında tasvirle en çok aşk mesnevilerinde rastlanmaktadır. Osmanlılarda edebî eserlerin resmedilmesi, ağırlıklı olarak 15. yüzyıl sonlarından başlayıp 16. yüzyılın sonuna kadar sürmüştür. 15. yüzyılın ikinci yarısında minyatürlü edebî eserlerin hazırlanması, aynı dönemde hüküm süren Timurlu ve Türkmenler gibi Osmanlıların da gerek yaşadıkları dönemin gerekse geçmiş dönemlerin edebiyat kitaplarına ilgi duyduğunu göstermektedir.⁴

Osmanlılarda İnan edebiyatına olan hayranlık nedeniyle İnan edebiyatından

¹ Filiz Çağman, *Osmanlı Tasvir Sanatı* (İstanbul: Masa Yayınevi, 2016), 9-10.

² Metin And, *Osmanlı Tasvir Sanatları 1: Minyatür* (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2014), 157.

³ Serpil Bağcı vd., *Osmanlı Resim Sanatı* (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2019), 13.

⁴ Banu Mahir, *Osmanlı Minyatür Sanatı* (İstanbul: Kabalıcı Yayıncılık, 2012), 97; And, *Osmanlı Tasvir Sanatları 1: Minyatür*, 330.

çeşitli edebî eserler istinsâh edilerek tezyîn edilmiştir. Bunlar içerisinde en çok yazma nüshası bulunan eser, Nizâmî'nin Hamse'sidir. Osmanlı şairleri bu eserlere öykünerek yeni eserler de meydana getirmiştir. Osmanlı şairleri içinde ise Fuzûlî; Dîvân'ı, Hadîkatü's-Süedâ'sı ve Leylâ vü Mecnûn mesnevisiyle⁵ öne çıkmaktadır.⁶

Fuzûlî'nin Leylâ vü Mecnûn mesnevisindeki aşk hikâyesi; Türk, Arap, Fars ve Urdu edebiyatlarında ele alınmış bir aşk hikâyesidir. Hikâye, bazı raviler (İbn De'b, İbnü'l-Kelbî, Zübeyr b. Bekkâr ve Ömer b. Şebbe) tarafından şifahî olarak dağınık bir şekilde rivayet edilmiştir. Hikâyenin yazılı metne dönüşümü ise eş-Şî'r ve 'Ş-Şu'ârâ adlı eseriyle İbn Kuteybe ve el-Egâni adlı eseriyle Ebû'l-Ferec el-İsfahânî vasıtasıyla olmuştur. Hikâyedeki Mecnûn karakterinin asıl adının Kays b. Mülevvah el-Âmirî olduğu kabul edilmektedir. Bu şahıs, şairdir ve 70/689 yılında vefat etmiştir. Hikâyenin diğer başkarakteri olan Leylâ'ya olan aşkıdan aklını kaybetmesi nedeniyle kendisine Mecnûn lakabı verilmiştir. Leylâ'nın Mecnûn'la aynı kabileye mensup olduğu düşünülmeyle birlikte farklı bir rivayete göre ise Leylâ'nın adı Leylâ bint Mehdî el-Âmiriyye olup Mecnûn'un amcasının kızıdır. Leylâ ve Mecnûn hikâyesinde geçen olayların, Kays b. Mülevvah el-Âmirî'nin yani Mecnûn'un şiirlerinde yer alan olaylara yapılan eklemelerin ve bazı yorumlamaların sonucu olduğu varsayılmaktadır.⁷

Leylâ ve Mecnûn hikâyesi, Türk edebiyatında ilk defa *Gülşehrî* tarafından *Mantıku't-Tayr* adlı eserde ele alınmıştır. *Edirneli Şâhidî* ise bu hikâyeyi müstakil mesnevi (Gülşen-i Uşşâk) şeklinde yazan ilk şairdir. Türk edebiyatındaki en önemli örneği ise *Fuzûlî'nin Leylâ vü Mecnûn* adlı mesnevisidir.⁸

1. Fuzûlî ve Leylâ vü Mecnûn Mesnevisi

Fuzûlî, klâsik Türk edebiyatının en önemli şairlerindedir. Kendisinin, İslâm kültür ve edebiyatının üç büyük dili olan Arapça, Farsça ve Türkçe'de mahir bir şahsiyet olduğu belirtilmektedir. Asıl adının Mehmed olduğu bilinmekle beraber doğum yılı ve yeri hakkında net bir bilgi mevcut değildir. Fuzûlî-i Bağdâdî diye anılmasından dolayı Bağdat'ta doğduğu söylenmektedir. Ancak doğum yerinin Kerbelâ olabileceği düşünülmektedir. Fuzûlî'nin hayatı bilindiği kadarıyla; Kerbelâ, Hille, Nefes ve Bağdat'ta geçmiştir. Fuzûlî, Akkoyunlu Türkmenleri'nin Bayat boyundandır. Kendisine mahlas olarak Fuzûlî adını seçmesindeki gerekçeyi, "bu adı kimsenin sevmeyeceğini ve bu sebeple almayacağını tahmin ettiğim için adaşlık endişesinden kurtuldum" ifadeleriyle beyan etmiştir. Fuzûlî, Bağdat ve çevresini saran büyük salgın esnasında, 963 (1556) yılında yüksek ihtimalle

⁵ "Mesnevi, Fars, Türk ve Urdu edebiyatlarında birbiriyle kafiyeli ikişerli mısralardan oluşan nazım şeklidir. Sözlükte "ikişer ikişer" anlamındaki mesnâ kelimesinin nisbet eki almış biçimi olan mesnevî, edebiyat terimi ve nazım şekli olarak ilk defa Fars edebiyatında kullanılmıştır." Mustafa Çiçekler, "Mesnevi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2004), 29/320.

⁶ And, *Osmanlı Tasvir Sanatları 1 Minyatür*, 330.

⁷ İsmail Durmuş, "Leylâ ve Mecnûn", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2003), 27/159.

⁸ Durmuş, "Leylâ ve Mecnûn", 27/159; İskender Pala, "Leylâ ve Mecnûn - Türk Edebiyatı", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2003), 27/161.

Kerbelâ'da vefat etmiştir.⁹

Türk edebiyatının en büyük simalarından olan Fuzûlî, Leylâ vü Mecnûn mesnevisini; Taşlıcalı Yahyâ Bey, Hayâlî Bey, Celâlzâde Mustafa Çelebi ve Üsküdarlı Aşkî'nin kendisinden Leylâ ve Mecnûn aşk hikâyesini yazmasını talep etmeleri üzerine kaleme aldığı¹⁰ ve 1535 tarihinde tamamladığı bilinmektedir.¹¹

Fuzûlî'nin Leylâ vü Mecnûn mesnevisi, Türk edebiyatında bu aşk hikâyesini en güzel anlatan eserdir. Mesnevi; dîbâce, tevhid, münâcât, mi'râciyye, na't, sâkînâme, Kanûnî Sultan Süleyman'a methiye, sebab-i te'lîf ve Leylâ ile Mecnûn'un lirik bir şekilde anlatılan hikâyesinin yer aldığı bölümden oluşmaktadır. Aralarında gazeller ve murabbalar da bulunmaktadır. Mesnevinin dili sade, tabii ve yapmacıksızdır. Dil sanatkârane kullanılmıştır.¹² Fuzûlî'nin bu hikâyeyi konu alan Fars edebiyatındaki eserleri incelediği ve kendisine Nizâmî-i Gencevî'nin mesnevisini örnek aldığı bilinmektedir. Ancak Fuzûlî'nin hikâyeye yer yer farklılıklar kattığı görülmektedir. Örneğin Fuzûlî, Leylâ ve Mecnûn'un çölde karşılaşması sahnesine mesnevisinde yer vermişken Gencevî'nin eserinde böyle bir olay ele alınmamıştır.¹³ Leylâ vü Mecnûn mesnevisinde Fuzûlî'nin tasavvufî merhalelere atıf yaptığı, hikâye akışında bu tür bağlamlara yer verdiği düşünülürse de İskender Pala, hikâye örgüsünde realist bir aşkın hâkim olduğunu ifade etmektedir. Abdülkadir Karahan da "*Leylâ vü Mecnûn'da ilâhî-tasavvufî bir aşktan bahsetmek kolay değildir*" demektedir.¹⁴

Leylâ vü Mecnûn mesnevisinin Türkiye'deki ve yurtdışındaki kütüphanelerde çeşitli yazma nüshaları olduğu bilinmektedir. Türkiye'de 16. yüzyıl tarihli bazı minyatürlü nüshaları, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde bulunmakta olup eserler, Revan koleksiyonunda 851 (987/1579) ve 852 envanter numaralarıyla kayıtlıdır. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde ise TY716 envanter numaralı 18. yüzyıl nüshası yer almaktadır. Mesnevi'nin tezyînât ve yazı özellikleri esas alınarak 18. veya 19. yüzyıla tarihlenen başka bir yazma nüsha ise Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi'nde Y/0431 envanter numarasıyla kayıtlıdır.¹⁵ Yurtdışında ise Londra British Library'de Or. 405 envanter numaralı 17. yüzyıl tarihli nüshası vardır.¹⁶ Mesnevinin yeni harflerle iki farklı baskısı olup, bu baskılar Necmettin Halil Onan (İstanbul 1935) ve Hüseyin Ayan (İstanbul 1981) tarafından hazırlanmıştır.

⁹ Abdülkadir Karahan, "Fuzûlî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1996), 13/240-242.

¹⁰ Fuzûlî, bu hususu eserinin sebab-i te'lîf kısmında belirtmektedir.

¹¹ İskender Pala, "Leylâ vü Mecnûn", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2003), 27/162.

¹² Pala, "Leylâ vü Mecnûn", 27/162; Karahan, "Fuzûlî", 13/243.

¹³ Pala, "Leylâ vü Mecnûn", 27/163.

¹⁴ Pala, "Leylâ vü Mecnûn", 27/163; Karahan, "Fuzûlî", 13/243.

¹⁵ Ayrıntılı bilgi için bk. Sevdâ Emlak, "Miniatures of the Masnavi Leyla and Majnun in Turkish Historical Society Library", *Turkish Studies Social Sciences* 14/3 (2019), 489-500.

¹⁶ Ünal Araç, "İslam Resminde Leylâ ve Mecnûn ve Fuzûlî'nin Leylâ ve Mecnûn Öyküsünün Resimli Örnekleri", *Edebiyat Fakültesi Dergisi* 31/2 (Aralık 2014), 40-42.

2. Mesnevideki (BNF Turc 316) Leylâ Minyatürlerinde Metin-Tasvir İlişkisi

Fuzûlî'nin Leylâ vü Mecnûn mesnevisinin Fransa Milli Kütüphanesi (Bibliothèque Nationale de France) Turc 316 envanter numaralı nüshası, 270x160 mm ölçülerindedir. Toplam 127 varaktan oluşmaktadır. Ferağ kaydı bulunmadığından eserin istinsâh yeri ve tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Mesnevinin cildi, lâke teknikte yapılmış olup çeşitli insan, hayvan ve tabiat tasvirleriyle bezemiştir (Fotoğraf 1). Cildin kapak ve mikleb kenarları, içinde bulut motiflerinin olduğu kenar suyu ile çevrilidir. Cildin kapak içleri ise kat' (müşebbek) tekniğiyle renkli paftalara ayrılmıştır (Fotoğraf 2).

Mesnevide 15 adet tasvirli varak bulunmaktadır. Yazmanın takdim sayfasındaki minyatürde, çölde yaşayan Mecnûn'un geleneksel giyimli bir erkek figür tarafından ziyaret edilmesi tasvir edilmiştir. Mecnûn'un etrafında ise çeşitli hayvanlar resmedilmiştir (Fotoğraf 3). Mesnevideki minyatürler, Kays'ın doğumunu konu alan tasvirle başlamış, hikâyenin öne çıkan çeşitli konularının ele alındığı tasvirlerle devam etmiş ve 125b numaralı varaktaki Mecnûn'un Leylâ'nın mezarına kapanarak vefat etmesi konulu minyatürle son bulmaktadır (Fotoğraf 5).

Mesnevide, Leylâ'nın tasvir edildiği 6 varak tespit edilmiştir. Bunlar; 24b, 55b, 66b, 77a, 109a ve 116a numaralı varaklardır. Leylâ minyatürlerinin tasarım değerlendirilmesi, içerisinde yer aldığı beyitler eşliğinde metin-tasvir ilişkisi açısından aşağıda verilmiştir.

2.1. Varak 24b: Leylâ ile Kays (Mecnûn) Okulda Konulu Tasvir

24b numaralı varaktaki tasvirde, Leylâ ve Kays (Mecnûn) okulda, boynunda sosyal statü göstergesi olan atkının bulunduğu başmuallimin önünde diz çökmüş halde tasvir edilmiştir (Fotoğraf 7). Leylâ, minyatür kompozisyonunun tam ortasında yer almaktadır. Leylâ'nın giyimi, tasvirin genelinde dikkat çekmektedir. Tüm öğrencilerin başında beyaz sarık/başlık bulunmakta iken Leylâ'nın başında diğerlerinden çok daha gösterişli, renkli, işlemeli bir başlık vardır. Üzerinde ise altın sırma işlemeli, bedahşi laciverdi kıyafet yer almaktadır. Leylâ, uzun boyunlu olup durgun ve mahzun bir yüz ifadesine sahiptir. Leylâ, tasvirin yer aldığı sayfadaki metinde "melek kız" ve "huri" ifadeleriyle belirtilmektedir. Metindeki vasıflar tasvire yansıtılmıştır. Minyatürün üst ve alt paftalarındaki beyitler şöyledir:

*Bu bünyâd-ı binâ-yı belâdur ve Mukaddeme-i elem-i ibtilâdur
Mektebde anunla oldı hem-dem
Bir niçe melek-misâl kız hem
Bir saf kız oturdu bir saf oğlan
Cem' oldı behište hûr ü gilmân
Oğlanlara kızlar olsalar yâr
Aşka bulunur revâc-ı bâzâr¹⁷*

¹⁷ Başlık ve beyitlerin açıklaması: Belâ binasının temeli ve tutku sancısının başlangıcı. Mektepte birçok melek gibi kız onunla arkadaş oldu. Bir sıra kız oturdu, bir sıra oğlan...Sanki cennette huriler ve gılmanlar toplanmıştı. Kızlar oğlanlara yâr olsalar, aşkın pazarda değeri artar. Fuzulî, *Leylâ ve*

Minyatürdeki diğer talebeler de önlerindeki rahlelerde ders yapmaktadır. Minyatürün sağında diğer tasvirlerde benzerine rastlanmayan minyatür çerçevesi dışına taşan bir kapı yer almaktadır. Ayrıca minyatürün sağ kenarında hocanın bir öğrenciyi falakaya yatırarak cezalandırdığı tasvir bulunmaktadır.

2.2. Varak 55b: İbn-i Selâm'ın Leylâ'ya Âşık Olması Konulu Tasvir

Tasvirin ön planında beyaz at üzerinde, lacivert elbiseli İbn-i Selâm resmedilmiştir. Tasvirin sağ üst köşesinde, dağın arkasında nedimesinin çektiği devenin üzerindeki mahmilde¹⁸ ise Leylâ yer almaktadır. İbn-i Selâm, av esnasında geçiş yolu üzerinde güzele (Leylâ'ya) rastlamış ve ona âşık olmuştur. Leylâ'ya olan hayranlığı nedeniyle de eli yanağında parmağını ısırır halde hayret dolu yüz ifadesiyle tasvir edilmiştir (Fotoğraf 8). Bu hayranlık, minyatürün üst ve alt paftalarındaki beyitlerde şöyle belirtilmektedir:

*Av kasdına eylemişdi pervâz
Altında ukâb elinde şehbâz
Bir râh-güzerde ol nigâra
Uğraşdı vü kıldı bir nezâre
Cân ü ciğerinde kalmadı tâb
Mahv oldu nite ki odda sîm-âb
Terk etdi azîmet-i şikârı
Geldi eve getdi ihtiyârı¹⁹*

Tasvirde Leylâ, mahmil penceresinin sülyen renk perdesini aralamış, dışarı bakar haldedir. Yüzündeki mahzun tavır bu tasvirde de bulunmaktadır. Kıyafeti ve başlığı işlemeli ve gösterişli olmalıdır. Tasvirde ayrıca dere kenarında ceylan av/kurban sahnesi yer almaktadır. Bu minyatürde av sahnesine yer verilmesinin bir nedeni de tasvirde anlatılmak istenen ironi ile ilgili olabilir. Kim av kim avcı? İbn-i Selâm ava çıkmışken Leylâ'ya olan hayranlığı nedeniyle adeta avlanan kendisi olmuştur. Bu durum metinde de yer almaktadır.

2.3. Varak 66b: Leylâ'nın Kırdı Mecnûn ile Karşılaşması Konulu Tasvir

Minyatürde, çiçek açmış ağaçlar ve servilerin yer aldığı doğa içerisinde bir eğlence ortamı tasvir edilmiştir (Fotoğraf 9). Minyatürdeki nesne ve kıyafetlerde zenginlik yansımaları görülmektedir. Tasvirde Leylâ, minyatürün merkezinde altıgen ve oldukça gösterişli bir taht üzerinde oturur vaziyette resmedilmiştir. Leylâ'nın taht üzerinde resmedilişi onun statüsüne işaret etmektedir. Çünkü taht, gücü temsil eden maddî bir semboldür ve bilhassa minyatürlerde üzerinde güç ve yetki sahibi olan kişi bağdaş kurmuş oturur vaziyetteyken resmedilmiş-

→ →

Mecnun Metin, Düzyazıya Çeviri, Notlar ve Açıklamalar, haz. Muhammet Nur Doğan (İstanbul: Yelkenli Yayınevi, 2020), 134-135.

¹⁸ Mahmil/Mahmel: Deve, fil gibi hayvanların sırtına konan veya insanların omuzlarında taşınan, karşılıklı oturacak şekilde yapılmış bir çeşit kapalı sepet, tahtırevan, mahfe. İlhan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük* (İstanbul: Kubbealtı Yayınları, 2011), 2/1930.

¹⁹ Beyitlerin açıklaması: Altında at ve elinde şahinle av maksadıyla kanatlanmıştı. Bir yol üzerinde o güzele (Leylâ'ya) rastladı ve yüzüne bir bakış attı. Canında ve yüreğinde takat kalmadı; ateşe düşmüş civa gibi mahvoldu. İradesi elinden gitti, ava gitmekten vazgeçti eve geldi. Fuzulî, *Leylâ ve Mecnun*, haz. Muhammet Nur Doğan, 290-293.

tir.²⁰ Leylâ, sülyen renk kısa kollu kaftan ve lacivert iç kıyafet giyimlidir. Tahtın etrafında Leylâ'nın hizmetlileri, ona çeşitli ikramlar sunmaktadır. Minyatürün önünde ise beş kadının def ve kanun çalarak Leylâ'yı eğlendirme sahnesi yer almaktadır. Minyatürün sol kenarında ise şaşkın ve hayranlık dolu ifadelerle Mecnûn tasvir edilmiştir. Baharın güzelliği, açan çiçekler ve minyatürdeki canlılık (eğlence, müzik vb.) sevgilinin güzelliği ve tazeliği ile uyumlu haldedir. Bu güzellik ve tazelik karşısında Mecnûn'un içine düştüğü tehayyür (hayret hali) minyatürün ana teması olmalıdır. Metin-tasvir ilişkisi bakımından uyumlu bir tasvir olup sahne, minyatürün üst ve alt paftalarındaki beyitlerde şöyle belirtilmektedir:

*Bir sâza düzildi ol iki târ
Germ oldı revâc-ı nâle vü zâr
Ol bahtı muna neşât buldı
Bu gördi anı mukayyed oldı
Mecnûn'da karâr dutmayup hûş
Deryâ-yı tehayyür eyledi cûş
Bir dem bahabilmedi ol aya
Düşdi yüzi üzre misl-i saye²¹*

2.4. Varak 77a: Leylâ'nın İbn-i Selâm'ı Reddetmesi Konulu Tasvir

Tasvirin sağ alt köşesindeki çadır içerisinde Leylâ ve İbn-i Selâm karşılıklı oturur halde resmedilmiştir (Fotoğraf 10). Çadır, yoğun nebâtî/bitkisel desenle bezeli olup işlemesi oldukça gösterişlidir. Çadırın etrafında ve arkasında kabile mensupları tasvir edilmiştir. Leylâ'nın üzerinde bedahşi lacivert elbise ve sülyen renk kaftan bulunmaktadır. Kıyafetlerinde altın renk işlemler görülmektedir. Başında ise yine altın renk işlemeli beyaz, gösterişli bir başlık vardır. Leylâ'nın yay şeklindeki ince kaşlarının ve badem formundaki gözlerinin en belirgin olduğu minyatür budur. Bu yüz tipine Uygur fresklerinde ve yazmalarında da rastlanmaktadır²² (Fotoğraf 20). Metinde, Leylâ'nın yüzünde peçenin var olduğu belirtilmişse de musavvir bunu minyatüre yansıtmamıştır. Ancak metinde belirtilen ay yüzlü benzetmesi tasvirde görülmektedir. Minyatürde Leylâ, sol eli dizinde, sağ elini karşısına uzatmış halde İbn-i Selâm ile konuşmaktadır. Burada metinden anlaşıldığı kadarıyla evlenmeye isteksiz olan Leylâ'nın düğün gecesini reddetmesi konu edilmektedir. Bu sahne, minyatürün üst ve alt paftalarındaki beyitlerde şöyle belirtilmektedir:

*Çün yetdi harem-serâya ol mâh
Tağıldı olan refîk u hem-râh
Gül halveti oldı sahn-ı gül-zâr*

²⁰ Ahmet Çaycı, *Selçuklularda Egemenlik Sembolleri* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2008), 80-97.

²¹ Beyitlerin açıklaması: O iki tel bir saza çekilince, ağlayıp inleme meclisi de kızışverdi. O buna bakınca neşe buldu, bu da onu görünce tutuldu kaldı. Mecnûn'un aklı (başından) gidip, hayranlık denizi çoştı. O ay (yüzlü Leylâ)ya bir an bile bakamadı da gölge gibi yüzüstü yere düştü. Fuzulî, *Leylâ ve Mecnun*, haz. Muhammet Nur Doğan, 184-187.

²² Albert Von Le Coq, *Die Buddhistische Spatantike in Mittelasien III* (Graz: Akademische Druck, 1974), 44; Şehnaz Biçer Özcan, *Uygur Yazmalarında Sayfa Düzeni* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiye Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, 2010), 243.

*Dûr oldı bisâtdan has ü hâr
Baht İbn-i Selâmı etdi âgâh
Kim oldı sana müsellemler ol mâh
Ol tâlib-i gevher-i yegâne
Gevher hevesiyle girdi kâna²³*

2.5. Varak 109a: Leylâ'nın Mecnûn ile Çölde Karşılaşması Konulu Tasvir

Mesnevinin 109a varlığında yer alan tasvirde metinle tam bir uyum görülememektedir Mesnevîdeki hikâyeye göre Leylâ devesine biner ve onu sevdiğinin bulunduğu yere götürmesini ister. Yolda kervanını kaybeden Leylâ, çölde yürürken Mecnûn'la karşılaşır ancak çok zayıflamış olması nedeniyle onu tanımaz ve ona kim olduğunu sorar. Ardından beyitte de belirtildiği üzere Mecnûn'dan onu tanıyabilmek için bir işaret ister.

Konu minyatürde daha farklı ele alınmıştır (Fotoğraf 11). Bunu nedeni hikâyenin bilinen farklı versiyonlarındaki kurgusal farklılıklar olabilir. Aynı şekilde musavvirin kendi muhayyilesini hikâyenin kurgusuna ekleme isteği de söz konusu olabilir. Minyatürün sol kenarında nebâtî/bitkisel tezyînatlı çadırın içerisinde Leylâ ve Mecnûn karşılıklı oturmuş ve konuşur halde tasvir edilmiştir. Leylâ'nın hizmetlisi, onlara altın renk tabakla ikramda bulunmaktadır. Minyatürde Leylâ, sülyen renk, altın işlemeli kaftanla tasvir edilmiştir. Başında altın işlemeli beyaz başlığı bulunmaktadır. Başlığın püskülü, beline kadar sarkmakta ve beyaz kemerine dolanmaktadır. Sağ kolu dizinde olup işaret parmağını karşısına uzatmış haldedir. Sol elinde ise daha önceki tasvirlerinde yer almayan mavi renk mendil yer almaktadır. Bu mendil, Leylâ'nın hem soyluluğuna hem de o anki üzüntüsüne işaret ediyor olmalıdır. Minyatürün üst ve alt paftalarındaki beyitler şöyledir:

*Mecnûn didi ey dūr-i yegâne
Mecnûna bilür misen nişâne
Ol şiftenün nedür nişânı
Gördükde neden bilürsen anı
Leylî didi ol perî-likâdur
Ruhsâr ile kaddi dil-rübâdur
Sen şiftesen esîr-i mâtem
Ruhsârî şikeste kâmet-i ham²⁴*

Musavvirin bu minyatürde hikâyenin içerisinde pasif olmaktan ziyade özne olmayı tercih etme isteği dikkat çekicidir. Bu tarz hikâyelerin folklorlarda anonimleşerek ortak muhayyilenin ürünü haline gelmesi de bu şekilde oluyor denebilir.

²³ Beyitlerin açıklaması: O ay yüzlü, harem dairesine ulaştığında, bütün arkadaşları ve yoldaşları dağıldı. Gül bahçesi güle halvet yeri oldu, toprak çer çöpten temizlendi. Talih, İbn-i Selmâm'a o ay yüzünün kendisini beklediği haberini verdi. O eşsiz inciye talip olan İbn-i Selâm, cevher elde etmek hevesiyle ocağa girdi. Fuzulî, *Leylâ ve Mecnun*, haz. Muhammet Nur Doğan, 356-357.

²⁴ Mecnûn dedi ki: "Ey biricik inci! Mecnûn ile ilgili bir işaret biliyor musun? O perişanın nişanı nedir, onu gördüğünde neden tanırın?" Leylâ dedi ki: "O, peri gibi bir güzeldir, yüzü ve endamı gönül alıcıdır. Sen yüzü kırışmış, belî bükülmüş, matem esiri bir zavallısın!". Fuzulî, *Leylâ ve Mecnun*, haz. Muhammet Nur Doğan, 504-505.

Kısacası hikâyenin kurgusuna musavvir de bir şekilde dâhil olmaktadır.

2.6. Varak 116a: Leylâ'nın Mecnûn ile Çölde Karşılaşması Konulu Tasvir

Mesnevîde Leylâ tasvirinin yer aldığı son minyatürlü varak, 116a numaralı varaktır (Fotoğraf 12). Minyatürde Leylâ ve Mecnûn çölde, çeşitli hayvanlar arasında tasvir edilmiştir. Minyatürün sağ alt köşesinde ise Leylâ'nın devesi ve üzerinde mahmili bulunmaktadır. Mecnûn, başını Leylâ'nın sol dizine koymuş, yerde uzanmış haldedir. Yüzü oldukça üzgün tasvir edilmiştir. Leylâ da aynı şekilde mahzun bir çehreye sahiptir. Dirseğini sağ dizine yerleştirmiş, başını da sağ eline yaslamıştır. Başı aşağı eğik, düşünceli bir vaziyettedir. Diğer eli ise Mecnûn'un başının yanındadır. Adeta onu teselli etmektedir.

Leylâ'nın üzerinde bir önceki tasvirde yer alan sülyen renk altın işlemeli kaftanı bulunmaktadır. Kemerî kahverengidir. Başında da yine altın işlemeli beyaz başlığı vardır. Yay gibi kaşları, badem formunda gözleri bu minyatürde belirgindir. Metinde Leylâ, yasemin kokulu ve gül yanaklı vasıflarıyla betimlenmiştir. Minyatürün üst ve alt paftalarındaki beyitlerde şöyle belirtilmektedir:

*Hatm eylemedim sözünü ol mâh
Bir nâka-nişîn göründi nâ-gâh
Nâka eseriyle bir sebûk-hîz
Gördi ki gelür nesîm tek tîz
Bildi büt-i gül ruh u semen-bûy
Kim özi içündür ol tek ü pûy
Bildi ki rakîb-i bed-gûmândur
Endûh-i dil ü belâ-yı cândur²⁵*

Sonuç

Çalışmamızda, Fuzûlî'nin Leylâ vü Mecnûn mesnevisinin Bibliothèque Nationale de France Turc 316 envanter numaralı nüshasında yer alan Leylâ minyatürleri metin-tasvir ilişkisi bakımından incelenmiştir. Bu nüshanın istinsâh tarihi net olarak bilinmemektedir. Ancak üretildiği yer hususunda çeşitli görüşler bulunmaktadır. Gabriel-Joseph Edgard Blochet, eserin İstafan'da üretildiğini ifade ederken²⁶, Milstein, eserin Kazvin minyatür üslûbunda üretildiğini beyan eder.²⁷ Stchoukine ise eserin Şiraz üslûbunda yapıldığı belirtmektedir.²⁸ Araç da bu görüşe sahip olup eserin 16. yüzyıl ikinci yarısı civarında, Şiraz nakkaşhanelerinde üretildiğini ifade etmiştir.²⁹ Ayrıca bu nüshanın tasvirlerinde Osmanlı klâsik saray üslûbu izlerinin görülebileceği ve tasvirlerin renk, figür ve

²⁵ Beyitlerin açıklaması: O ay yüzlü daha sözünü tamamlamadan, asızın deve üstünde birisi göründü. Deve üzerinde usta bir binicinin rûzgâr gibi hızla geldiğini gördü. O yasemin kokulu ve gül yanaklı güzel, bu koşuşun kendisi için olduğunu anladı. Anladı ki, bu, gönle sıkıntı ve cana belâ olan kötü düşünceli kervan bekçisidir. Fuzulî, *Leylâ ve Mecnun*, haz. Muhammet Nur Doğan, 540-541.

²⁶ Gabriel-Joseph Edgard Blochet, *Les Enluminures des Manuscrits Turques de la Bibliothèque Nationale* (Paris: 1932-33), 135-136.

²⁷ Rachel Milstein, *Miniature Painting in Ottoman Baghdad* (California: Mazda Publishers, 1990).

²⁸ Ivan Stchoukine, *La Peinture Urques d'après les Manuscrits Illustré* (Paris: P. Geuthner, 1966).

²⁹ Araç, "İslam Resminde Leylâ ve Mecnûn ve Fuzûlî'nin Leylâ ve Mecnûn Öyküsünün Resimli Örnekleri", 39.

kompozisyon bakımından Leylâ vü Mecnûn mesnevisi tasvirlerinin bütün özelliklerini taşıdığı da belirtilmiştir.³⁰

Leylâ vü Mecnûn mesnevisinin altı varağında (24b, 55b, 66b, 77a, 109a ve 116a) Leylâ tasviri bulunmaktadır. Mesnevi metnindeki Leylâ'ya dair betimlemelere tasvirlerde yer verilmiştir. Şairin dili, musavvirin eliyle adeta somutlaşmıştır. Tasvirlerin konularının, metinde anlatımına ağırlık verilen konular olduğu ve tasvirlerin de metinlerle konu bakımından büyük oranda uyumlu olduğu tespit edilmiştir. Metinde yer verilen neredeyse tüm unsurlara, tasvirlerde de yer vermeye çalışılmıştır. Kısacası metinde şair tarafından öne çıkarılmak istenen konular, musavvir tarafından resmedilmiştir. Bunun en bariz örneğini, nüshanın 24b varağındaki minyatürde görmek mümkündür. Burada Leylâ ve Kays (Mecnûn) okulda tasvir edilmiştir. Metindeki mekân vurguları ve şahıs pozisyonları minyatüre birebir aktarılmıştır. Bunun benzer örneklerini, Hamse-i Nizâmî'nin TSMK B.146 envanter numaralı ve takriben 994/1585 tarihli nüshasında³¹, TSMK H.761 envanter numaralı 866/1461 tarihli nüshasında³² ve Süleymaniye YEK Ayasofya 3289 envanter numaralı 977/1569 tarihli nüshalarındaki minyatürlerde görmek mümkündür (Fotoğraf 13-15).

Metin-tasvir ilişkisinin zayıf olduğu bazı örnekler de söz konusudur. Örneğin 109a ve 116a numaralı varaklarda yer alan minyatürler, içerisinde yer aldıkları hikâyeleri birebir yansıtmamaktadır.³³ Burada musavvirin, tasvir temasına kendi tahayyülünü eklediğini söylemek mümkündür. Bu durum, metni resme aktarma aracı olan minyatür için kısmen farklı bir durum olsa da sanatkar açısından kendi mefkûresini muhatabına iletme vasıtası olarak yorumlanabilir. Bu yorumlama, Hüsrev-i Dihlevî'nin TSMK H.801 envanter numaralı 902/1496 tarihli Hamse'sinde (Fotoğraf 16) ve Ali Şîr Nevâî'nin TSMK H.802 envanter numaralı 937/1530 tarihli Hamse'sinde yer almaktadır (Fotoğraf 17).³⁴ Metin-tasvir ilişkisi bakımından minyatüre yansımayan metinler yahut tasvirde yer alan ancak metinde bulunmayan unsurlar diğer bazı minyatürlü yazmalarda da görülebilmektedir.³⁵ Tasvir açısından bakıldığında bu tür örneklerde musavvirin tasvirleriyle konuyu yönlendirmek istediği ve hikâyenin kurgusuna etkin bir biçimde dahil olmak istediği tespit edilmiştir.

Sonuç olarak; BNF Turc 316 envanter numaralı Leylâ vü Mecnûn mesnevisindeki tasvirler öncelikle hikâyenin somutlaştırılması bakımından önem arz etmektedir. Leylâ minyatürlerinin metin-tasvir ilişkisi açısından ele almış oldu-

³⁰ Namık Açığöz, "Leylâ vü Mecnûn Minyatürleri", *Fuzûlî Kitabı 500. Yılında Fuzûlî Sempozyumu Bildirileri*, haz. Beşir Ayvazoğlu (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1996), 250.

³¹ Lâle Uluç, *Türkmen Valiler Şirazlı Ustalar Osmanlı Okurları XVI. Yüzyıl Şiraz Elyazmaları* (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2006), 43.

³² Filiz Çağman - Zeren Tanındı, *Topkapı Sarayı Müzesi İslamic Miniature Painting* (İstanbul: Tercüman Art and Cultural Publications, 1979), 25.

³³ Özlem Güneş, "Fuzûlî'nin Leylâ ve Mecnûn Mesnevisi'nde Metin-Minyatür İlişkisi", *Turkish Studies* 13/20 (Yaz 2018), 528-530.

³⁴ Çağman - Tanındı, *Topkapı Sarayı Müzesi İslamic Miniature Painting*, 28, 61.

³⁵ Siyer-i Nebî örneği için bk. Melek Dikmen, *Topkapı Sarayı Müzesi H. 1221 No'lu Siyer-i Nebî'de Metin Minyatür İlişkisi* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Doktora Tezi, 2009), 70-76.

ğumuz bu nüsha tasvirlerinin, işçilik ve hikâyeyi anlatım gücü bakımından oldukça iyi durumda olduğu söylenebilir. Musavvir, kimi zaman metni birebir yansıtarak kimi zaman da tahayyülü nispetinde tasarıma farklı öğeler dâhil ederek konuları resmetmiştir. Leylâ karakterinin genellikle sülyen veya bedahşi laciverdi renk kaftanlarla ve altın işlemeli beyaz başlıkla resmedildiği tespit edilmiştir. Divan edebiyatında âşık olunan kadınlar için sıkça dillendirilen yay gibi kaşlar ve badem formunda gözler, bu nüshadaki Leylâ tasvirlerinde de yer almaktadır. Bu özellikleri nedeniyle de tasvirler metinle uyum içerisindedir. Leylâ; uzun boylu, iri burunlu, küçük dudaklı ve küçük çeneli olarak resmedilmiştir. Yüzünde ise hikâyenin konusu gereği genellikle mahzun ve dertli bir ifade bulunmaktadır. Minyatürlerde Leylâ'nın asil ve zengin bir kabileden geldiği gösteren hizmetliler, taht, mendil, mahmil, gösterişli eşyalar gibi çeşitli öğelere yer verilmiştir. Bu öğelerin yanı sıra minyatürlerde; giyimden çadırlara, günlük kullanım eşyalarından hayvanlara kadar göçebe kültürün tüm unsurlarına da yer vermeye çalışılmıştır. Sonuç olarak Leylâ vü Mecnûn mesnevisinin Bibliothèque Nationale de France Turc 316 envanter numaralı nüshasında Leylâ tasvirlerinin bazısı metinde yer almayan unsurlarla kurgulandığı ve musavvirin tahayyülüyle resmedildiği görülmüşse de tasvirlerin büyük oranda metne riayet ederek tasarlandığı, metinde yer alan duygu durumlarının ve somut nesnelere tasvirlerle yansıtıldığı tespit edilmiştir.

Funding / Finansman: This research received no external funding. / Bu araştırma herhangi bir dış fon almamıştır.

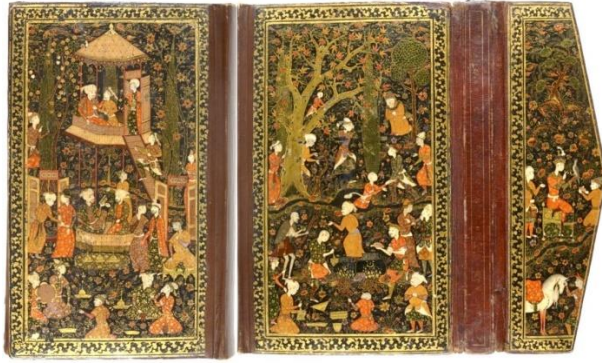
Conflicts of Interest / Çıkar Çatışması: The author declare no conflict of interest. / Yazar, herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Kaynaklar

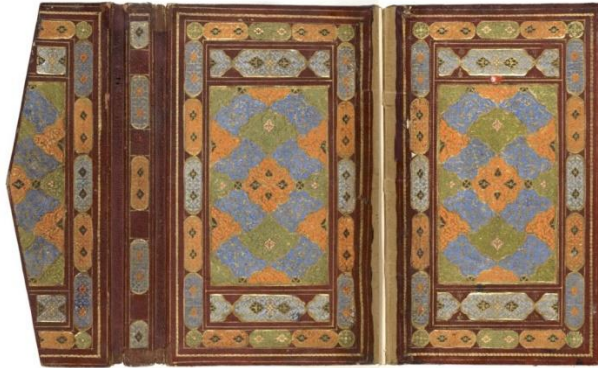
- » Açıkğöz, Namık. "Leylâ vü Mecnûn Minyatürleri". *Fuzûlî Kitabı 500. Yılında Fuzûlî Sempozyumu Bildirileri*. haz. Beşir Ayvazoğlu. 249-254. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınlar, 1996.
- » And, Metin. *Osmanlı Tasvir Sanatları 1 Minyatür*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları: 2014.
- » Araç, Ünal. "İslam Resminde Leylâ ve Mecnûn ve Fuzûlî'nin Leylâ ve Mecnûn Öyküsünün Resimli Örnekleri". *Edebiyat Fakültesi Dergisi* 31/2 (Aralık 2014), 31-46.
- » Ayverdi, İlhan. *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Kubbealtı Yayınları, 4. Basım, 2011.
- » Bağcı, Serpil vd. *Osmanlı Resim Sanatı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2019.
- » Blochet, Gabriel-Joseph Edgard. *Les Enluminures des Manuscrits Turques de la Bibliothèque Nationale*. Paris: 1932-33.
- » Çağman, Filiz. *Osmanlı Tasvir Sanatı*. İstanbul: Masa Yayınevi, 2016.
- » Çağman, Filiz – Tanındı, Zeren. *Topkapı Saray Museum Islamic Miniature Painting*. İstanbul: Tercüman Art and Cultural Publications, 1979.
- » Çaycı, Ahmet. *Seçuklularda Egemenlik Sembolleri*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2008.
- » Çiçekler, Mustafa. "Mesnevi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 29/320-322. Ankara: TDV Yayınları, 2004.
- » Dikmen, Melek. *Topkapı Sarayı Müzesi H. 1221 No'lu Siyer-i Nebî'de Metin Minyatür İlişkisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Doktora Tezi, 2009.
- » Durmuş, İsmail. "Leylâ ve Mecnûn". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 27/159-160. Ankara: TDV Yayınları, 2003.
- » Emlak, Sevdâ. "Miniatures of the Masnavi Leyla and Majnun in Turkish Historical Society Library". *Turkish Studies Social Sciences* 14/3 (2019), 489-500. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies>.
- » Fuzulî. *Leylâ ve Mecnun Metin, Düzyazıya Çeviri, Notlar ve Açıklamalar*. haz. Muhammet Nur Doğan. İstanbul: Yelkenli Yayınevi, 9. Basım, 2020.
- » Güneş, Özlem. "Fuzûlî'nin Leylâ ve Mecnûn Mesnevisi'nde Metin-Minyatür İlişkisi". *Turkish*

- Studies* 13/20 (Yaz 2018), 501-532. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.13893>
- » Karahan, Abdülkadir. "Fuzûlî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 13/240-246. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.
 - » Le Coq, Albert Von. *Die Buddhistische Spatantike in Mittelasien III*. Graz: Akademische Druck, 1974.
 - » Mahir, Banu. *Osmanlı Minyatür Sanatı*. İstanbul: Kabalcı Yayıncılık, 2012.
 - » Milstein, Rachel. *Miniature Painting in Ottoman Baghdad*. California: Mazda Publishers, 1990.
 - » Özcan, Şehnaz Biçer. *Uygur Yazmalarında Sayfa Düzeni*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiye Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, 2010.
 - » Pala, İskender. "Leylâ ve Mecnûn-Türk Edebiyatı". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 27/161. Ankara: TDV Yayınları, 2003.
 - » Pala, İskender. "Leylâ vü Mecnûn". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 27/162-164. Ankara: TDV Yayınları, 2003.
 - » Stchoukine, Ivan. *La Peinture Urques d'après les Manuscrits Illustrés*. Paris: P. Geuthner, 1966.
 - » Uluç, Lâle. *Türkmen Valiler Şirazlı Ustalar Osmanlı Okurlar XVI. Yüzyıl Şiraz Elyazmaları*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2006.
 - » BNF, Bibliothèque Nationale de France. "Le roman des amours de Leïla et de Meğnoun, récit en vers mesnevis, par Mohammed ibn Soleïman, surnommé Fouzouli Baghdadi". Erişim 20 Nisan 2021. <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b84272029/f270.item#>

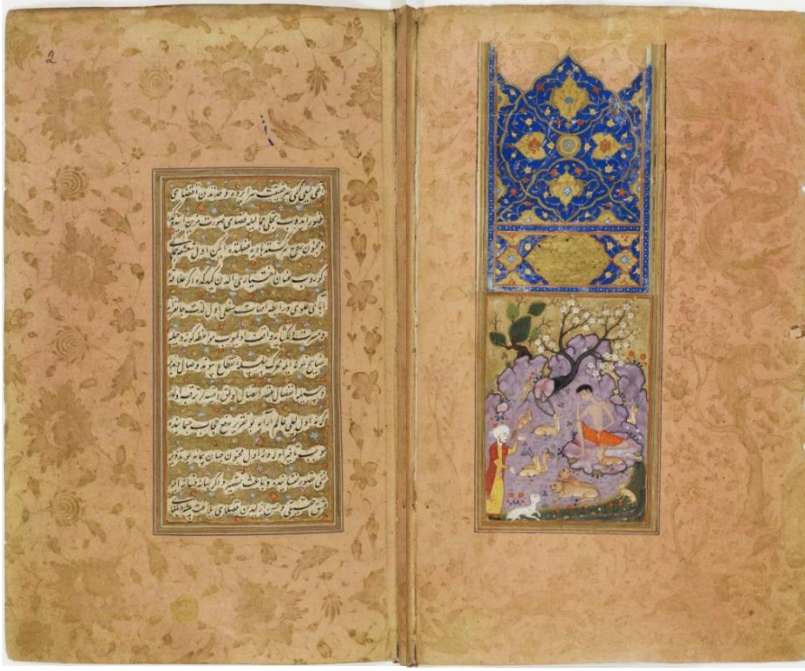
FOTOĞRAFLAR

Fotoğraf 1: Mesnevinin İläke cilt kapakları, BNF Turc 316, <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b84272029/f270.item#>

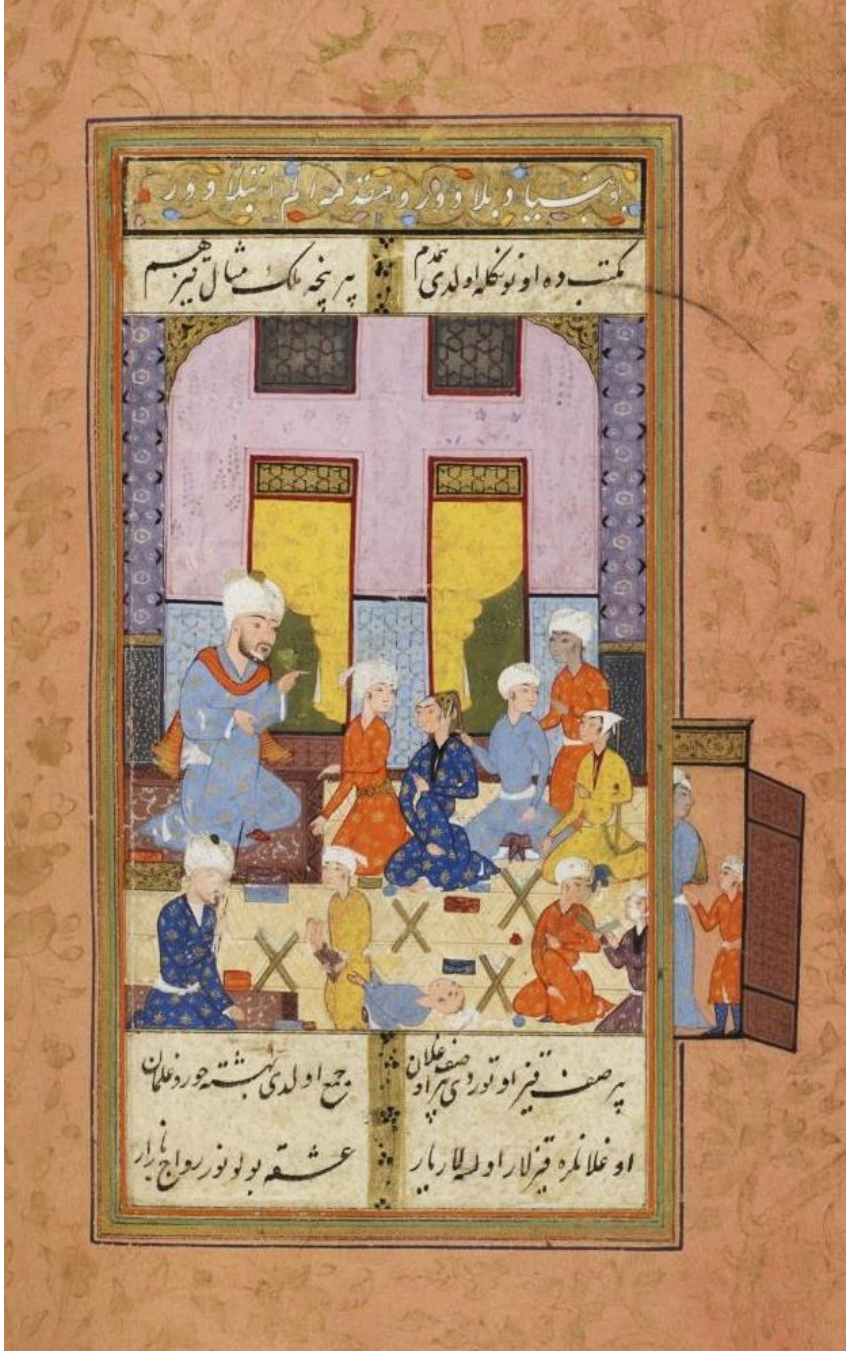
Fotoğraf 2: Cildin kat' tekniğiyle yapılmış kapak içleri, BNF Turc 316, <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b84272029/f270.item#>

Fotoğraf 3-4: Leylâ vü Mecnûn Mesnevisi, BNF Turc 316, vr.1b-2a, <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b84272029/f270.item#>

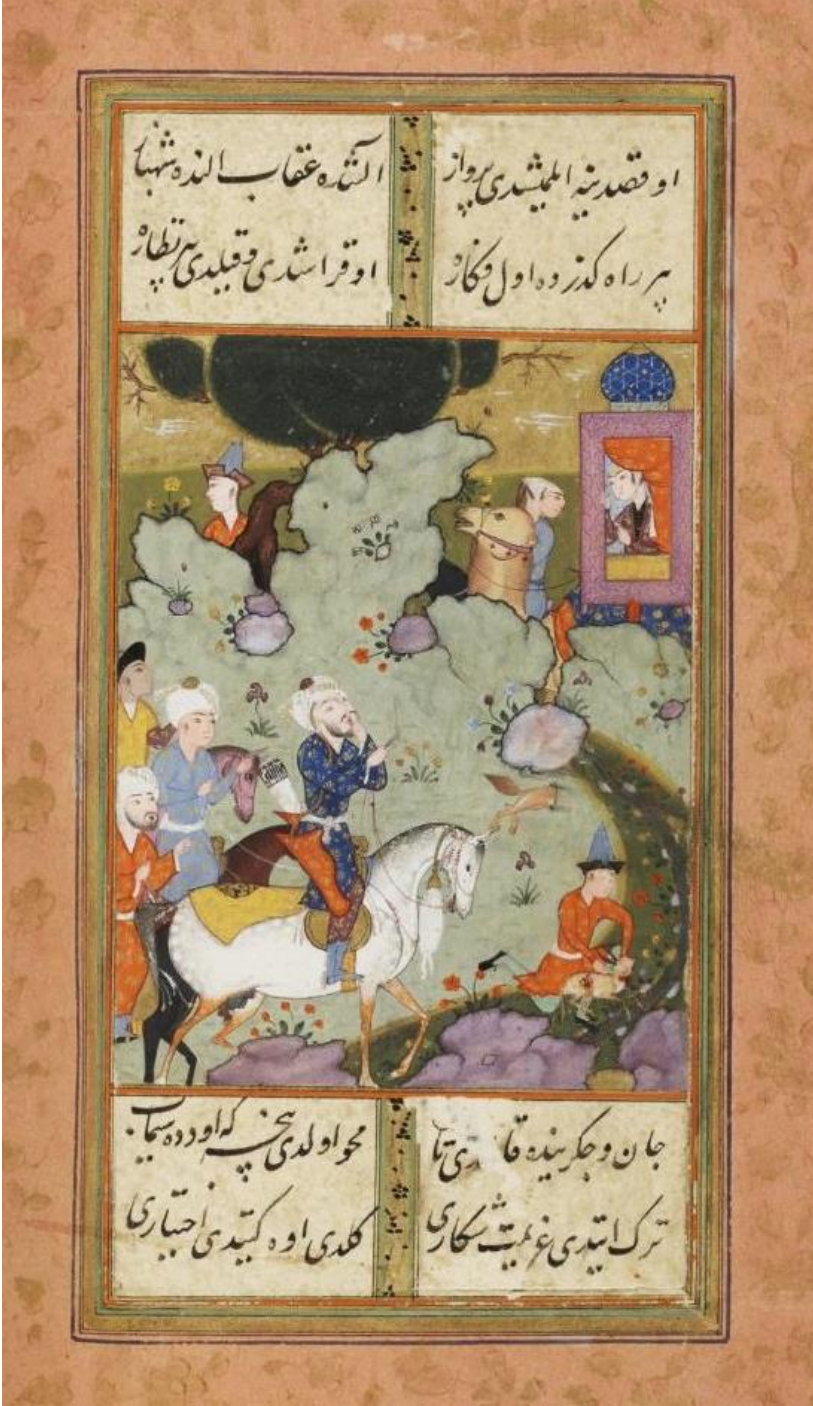

Fotoğraf 5-6: Leylâ vü Mecnûn Mesnevisi, BNF Turc 316, vr.125b-126a, <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b84272029/f270.item#>

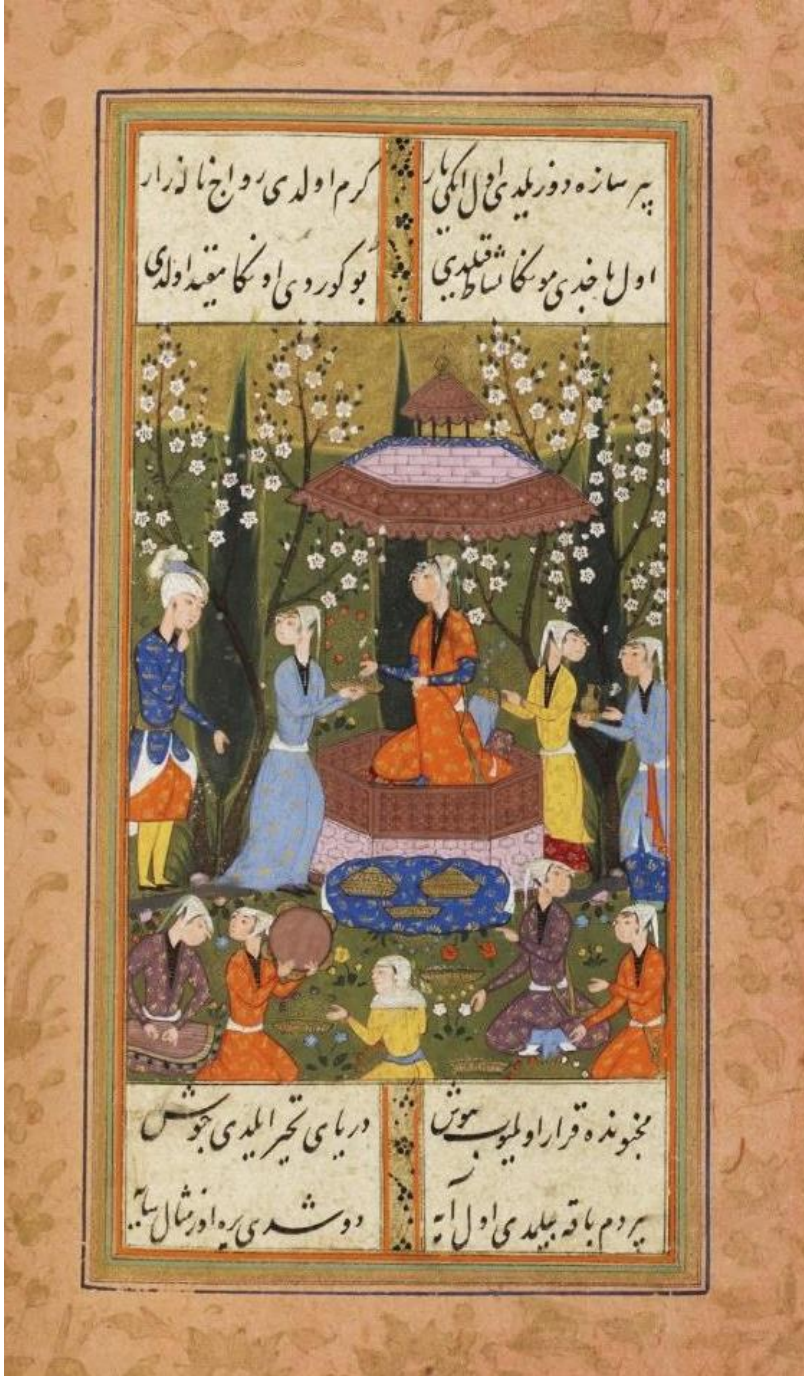

i
S
T
E
M
39/2022

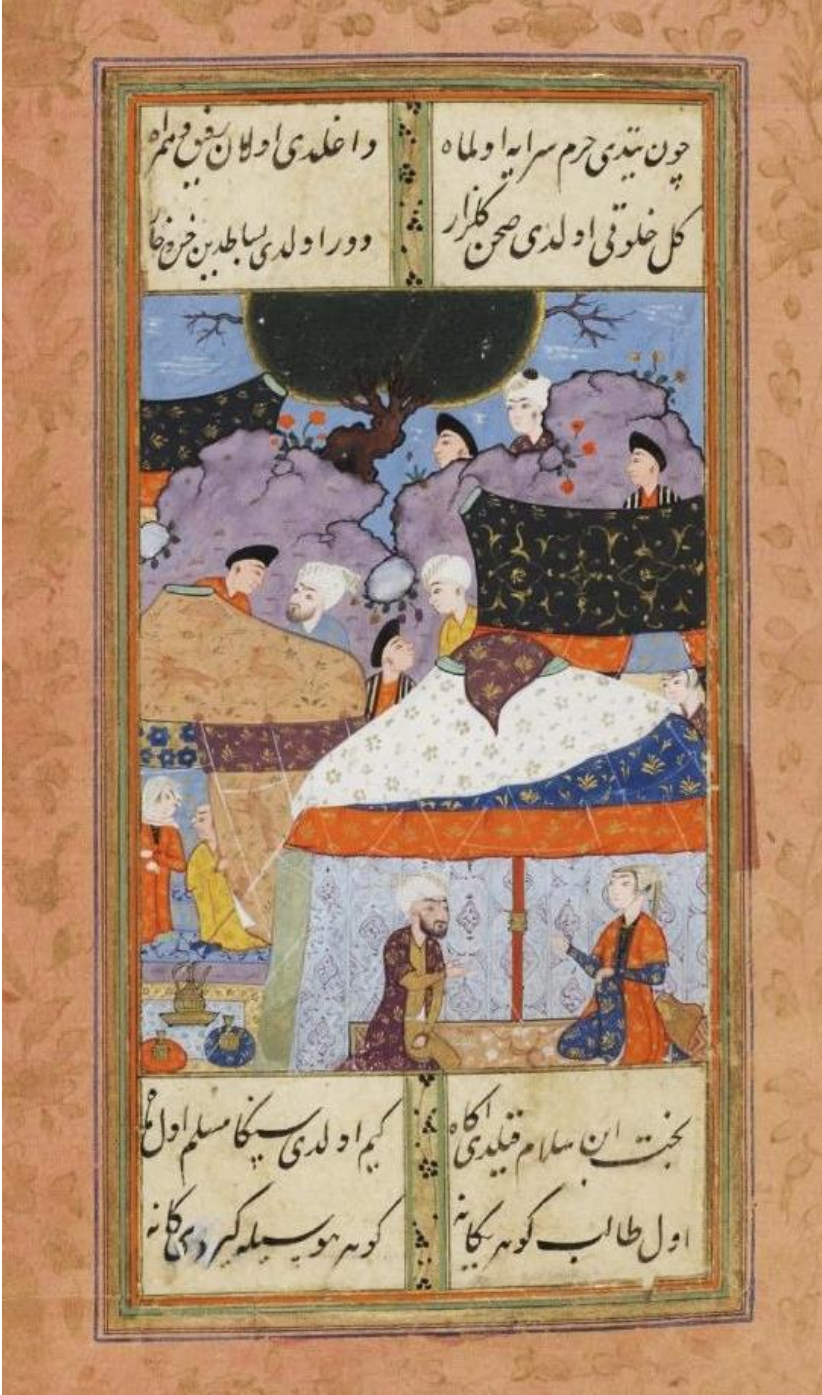
Fotoğraf 7: Leylâ ile Kays (Mecnûn) okulda, BNF Turc 316, vr.24b, <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b84272029/f270.item#>

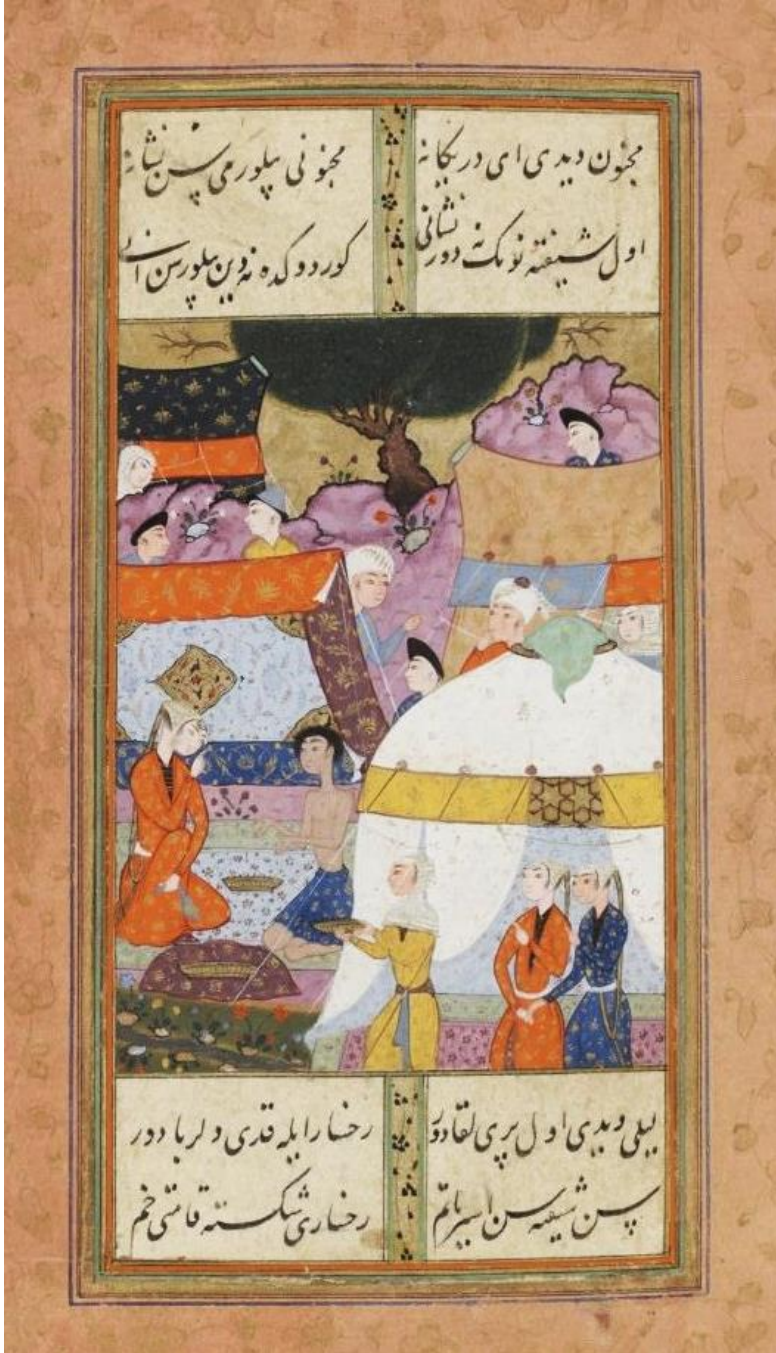
Fotoğraf 8: İbn-i Selâm'ın Leylâ'ya âşık olması, BNF Turc 316, vr.55b, <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b84272029/f270.item#>

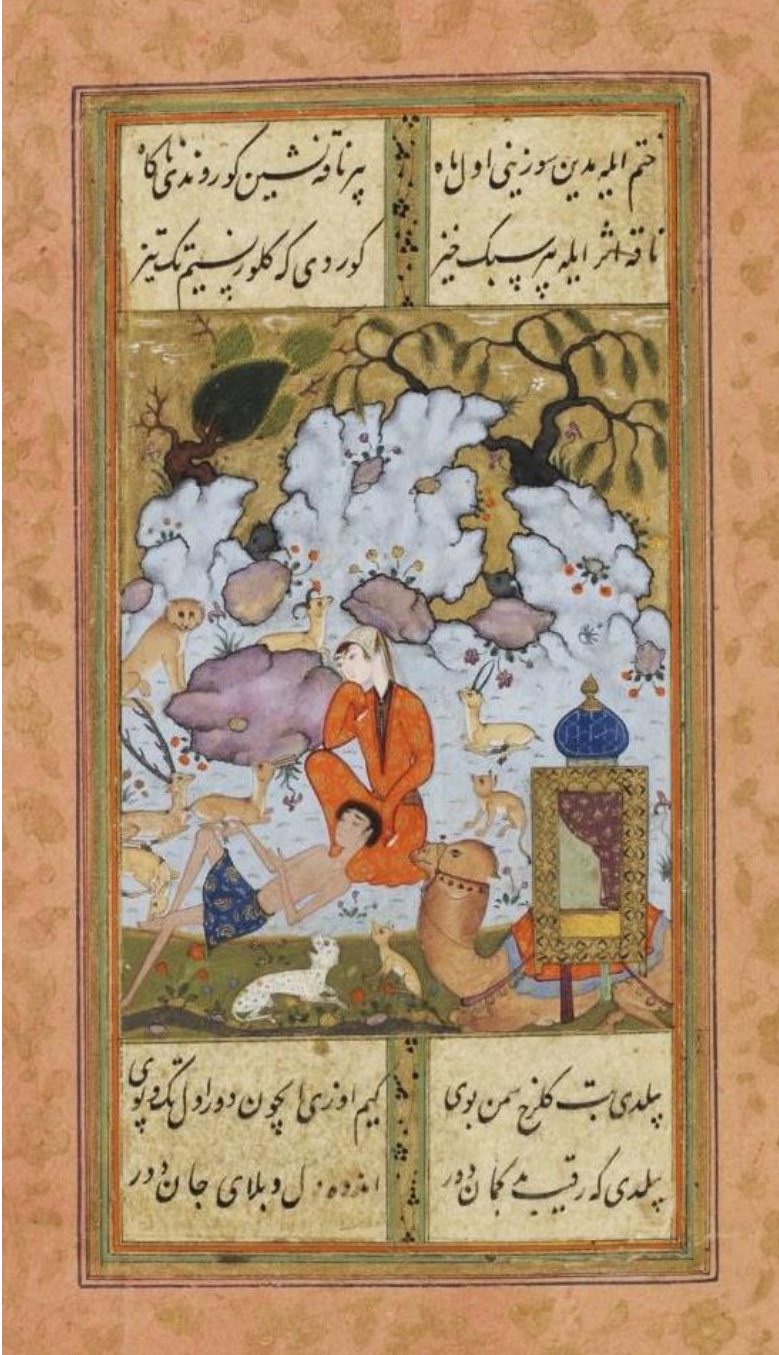
Fotoğraf 9: Leylâ'nın kırdâ Mecnûn ile karşılaşması, BNF Turc 316, vr.66b, <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b84272029/f270.item#>

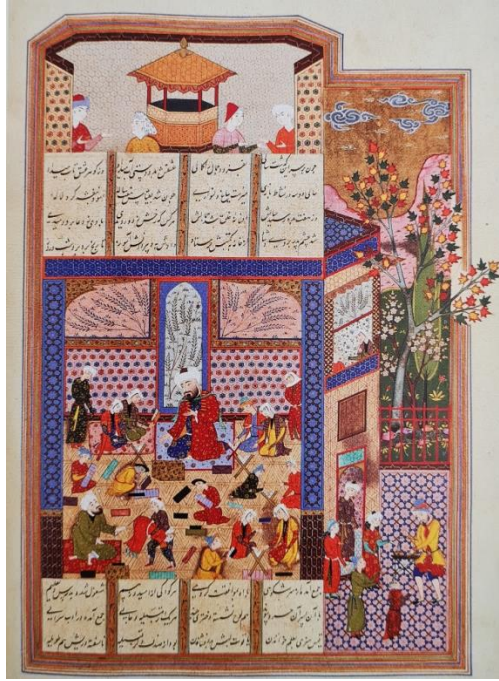
Fotoğraf 10: Leylâ'nın İbn-i Selâm'ı reddetmesi, BNF Turc 316, vr.77a, <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b84272029/f270.item#>

Fotoğraf 11: Leylâ'nın Mecnûn ile çölde karşılaşması, BNF Turc 316, vr.109a, <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b84272029/f270.item#>

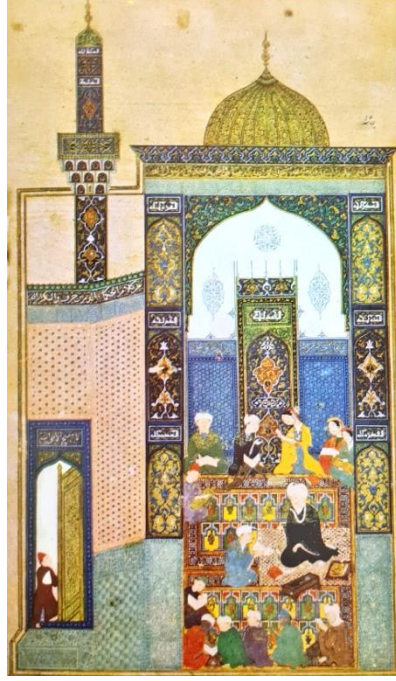
Fotoğraf 12: Leylâ'nın Mecnûn ile çölde karşılaşması, BNF Turc 316, vr.116a, <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b84272029/f270.item#>

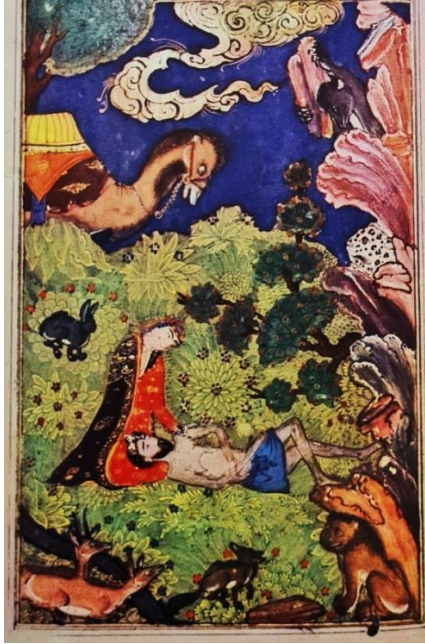
Fotoğraf 13: Leylâ ile Kays (Mecnûn) okulda, TSMK B.146, (Uluç, 2006, 43)

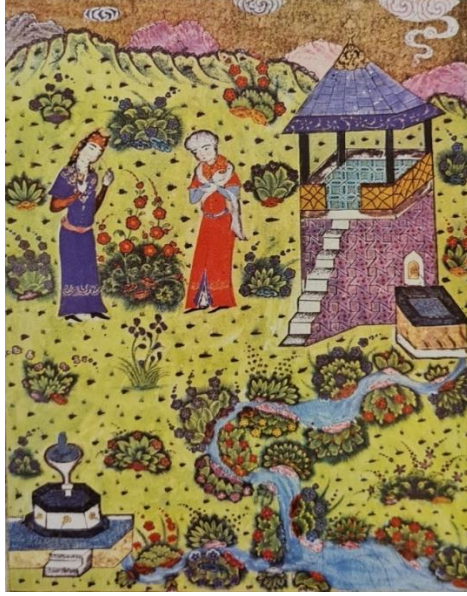
Fotoğraf 14: Leylâ ile Kays (Mecnûn) okulda, Süleymaniye YEK Ayasofya:3289

Fotoğraf 15: Leylâ ile Kays (Mecnûn) okulda, TSMK Hazine: 761, (Çağman - Tanındı, 1979, 25)

Fotoğraf 16: Leylâ ile Mecnûn'un çölde karşılaşması, TSMK Hazine: 801, (Çağman - Tanındı, 1979, 28)

Fotoğraf 17: Leylâ ile Mecnûn'un çölde karşılaşması, TSMK Hazine: 802, (Çağman - Tanındı, 1979, 61)

Fotoğraf 18: Bezeklik Bin Buda Mağarası Duvar Resminde Uygur Prensesi (Berlin Asiatische Kunst Müzesi)